

30. apríl 2007

Ætlan fyri føroyska KST-vinnu

Eitt val millum Zion, Diaspora og Eremos

KT-Felagið



“In today’s knowledge-based world, information and communication technology plays an increasingly central role in boosting productivity, thus enabling countries to grow sustainably and provide their people with rising levels of prosperity.

Indeed, the competitiveness of nations has come more and more to depend on the presence of vibrant ICT sectors, on the related technological readiness of the three main national stakeholders; government, businesses and individuals and on their ability to adopt emerging new technologies.”

*Klaus Scwab, Executive Chairman
World Economic Forum*

Samandráttur

Frágreiðingin er ein ætlan fyri, hvussu føroyska KST-vinnan kann gerast ein blómandi vinna við burðardyggum vøkstri.

Ríkidømi verður skapt við evninum hjá fyrirkøsum at skapa virðismiklar vørur og tænastrur við effektivari nýtslu av arbeiðshættum. Tøknilig menning er hjarta í búskapinum, og KST-loysnir er vegurin til vælstand, har vørur og tænastrur vera framleiddar - bæði skjótari og effektivari - við minni nýtslu av arbeiðsmegi og kapitali.

KST-vinnan kann økja produktivitatin í øðrum vinnum og kann sjálv vera produktiv. Við hesum fer hon at stímbra búskaparvøksturin og vælstandin í landinum.

KST vinnan skapar í dag virðir fyri 330 milliónir krónur um ári, sum svarar til 7% av føroysku vinnuni. Vøksturin næstu tvey árin verður 11%, har tørvur verður á 60 fleiri KST-frøðingum.

Menningin og vøksturin í KST-vinnuni er bygdur á atgongdina til vælskikkaða arbeiðsmegi. Í grannalondunum eru tvær til fýrar ferðir so mong starvsfólk við KST-førleika sum í Føroyum. Vit klekja lutfalsliga eins nógvar KST-frøðingar, sum onnur, men teir koma ikki í heimaftur.

Føroyskar fyrirkøkur eru farnar undir útflutning av KST-loysnum, og útflutningurin gevur móguleika hjá vinnuni at vaksa og blóma, tí heimamarknaðurin er lítil. Størsta forðingin fyri útflutningsvøkstri er, at ov fáir KST-frøðingar eru at seta í starv.

Tað almenna er ein týðandi keypari av KST-loysnum og keypir bæði føroyskt og útlendskt. Tá ið tað almenna keypir føroyskt, hevur KST-vinnan móguleika fyri at menna seg, tí tað almenna setir kræsin krøv. Úr hesum samstarvi kann ein KST-loysn spretta, sum er so einastandandi, at hon kann seljast um allan heim, og við tí økist útflutningurin. Almenni keypsatburðurin hevur tí stóra ávirkan á menningina í KST-vinnuni.

KT-felagið hevur trý høvuðstilmæli. KT-felagið mælir til:

- (i) at KST-útbúgving og gransking verður sett á stovn á Setrinum á heysti 2008.
- (ii) at KST-vinnan fær veruligan móguleika til at bjóða uppá almennar KST-verkætlanir.
- (iii) at KST-vinnan fær lætta atgongd til fremmandar KST-frøðingar.

Útbúgvingin fer at kosta 1 mió. kr fyrsta ári og síðani 4 mió. kr um ári. Granskingin fer somuleiðis at kosta áleið 4 mió. kr um ári. Tilsamans mælir KT-felagið politiska myndugleikanum til at játta 8 milliónir krónur um ári fyri at menna føroyska KST-vinnu og harvið føroysku tjóðini.

Innihald

1.	INNLEIÐING	4
1.1	BÚSKAPARVØKSTUR ER AÐALMÁLÍÐ.....	4
1.2	PRODUKTIVITETUR GER OKKUM RÍKARI	4
1.3	KUNNINGAR- OG SAMSKIFTISTØKNIN GER MUNIN	5
1.4	SAMFELAGSGAGNI AV KST-VINNUNI.....	6
1.5	ÚPPÁHALD	7
1.6	TRUPULLEIKAORÐING	7
2.	FØROYSKA KST-VINNAN	8
2.1	VIRÐISSKAPAN Í NORÐURLONDUM	10
2.2	STARVSFÓLK Í KST-VINNUNI	11
3.	KST FØRLEIKI.....	12
3.1	KST FØRLEIKIN Í VINNUNI.....	12
3.2	ÚTBÚGVINGAR.....	15
3.2.1	<i>KST-útbúgving gevur samfelagsligt avkast.....</i>	<i>17</i>
3.2.2	<i>Tal av nýklaktum KST-frøðingum.....</i>	<i>19</i>
3.2.3	<i>KT-kjarni á Setrinum.....</i>	<i>22</i>
3.3	KT-GRANSKING	22
3.4	ÚTLENSKIR KST-FRØÐINGAR.....	23
4.	ALMENNUR KST-KEYPSATBURÐUR.....	25
5.	ÚTFLUTNINGUR AV KST-LOYSNUM	26
6.	TÝÐANDI KARMAR UM KST-VINNUNA.....	27
7.	FRAMTÍÐIN	28
7.1.1	<i>Zion.....</i>	<i>28</i>
7.1.2	<i>Diaspora.....</i>	<i>29</i>
7.1.3	<i>Eremos.....</i>	<i>29</i>
8.	TILMÆLI.....	30
8.1	ÚTBÚGVING OG GRANSKING	30
8.2	BROYTA ALMENNAN KST-KEYPSATBURÐ.....	30
8.3	EKSPERT-SKIPAN.....	31
8.4	VINNUSAMSTARV.....	31
9.	KELDUR.....	32

1. Innleiðing

Frágreiðingin er ein ætlan fyri, hvussu føroyska KST-vinnan kann gerast ein blómandi vinna við burðardyggum vøksstri.

KST-vinnan skal vera ein produktiv vinna, sum gevur avkast, og sum økir produktivitetin í øðrum vinnum. Við hesum fer hon at stimbra búskaparvøkssturin í landinum og fer at hækka vælstandin í Føroyum soleiðis, at Føroyar fara at teljast millum heimsins fremstu lond.

Hetta er í trá við endamál KT-felagsins, sum sigur, at KT-vinnan skal gerast ein týðandi tættur í føroyska búskapinum og altjóða kend fyri sína nýskap og dygd.

1.1 Búskaparvøksstur er aðalmálið

Endamálið við øllum vinnuligum virkseminum er at skapa so stór virðir sum gjørligt, soleiðis at arbeiðsmegin fær so høga løn sum gjørligt, og kapitalurin so høgt avkast sum gjørligt.

Lønin og avkastið er tað, vit liva av, og hægri tey eru, hægri er okkara livistøðið. Hækkar hendan avlønningin, hava vit somuleiðis eisini búskaparvøksstur.

Búskaparráðið hevur staðfest livistøðið í Føroyum, har sagt var, at livistøðið í Føroyum er høgt, men ikki eins høgt og í ríkastu londunum. Í grannalondunum, sum vit gjarna vilja sammeta okkum við, er livistøðið væl hægri enn í Føroyum.

Búskaparvøksstur er tí aðalmálið.

1.2 Produktivitetur ger okkum ríkari

Vælstandurin í samfelagnum er bygdur á produktivitetin í búskapinum, sum er mátað sum virði á vørum og tænastrum pr. starvsfólk og pr. kapitaleind. Produktivitetur er

bygdur bæði á virði á vørum og tænastrum, sum tey hava á einum opnum marknaði og effektivitetin, sum vøran og tænastran er framleidd við.

Um útflutningurin hækkar, fer hann bert at hækka livistøðið, um hesar vørir ella tænastrur verða framleiddar við hægri produktiviteti. Tí er neyðugt at tær vørir, sum verða útfluttar, eru produktivt framleiddar.

KST-vinnan kann veita KST-loysnir til útflutningsvinnuna, soleiðis at hon verður meira produktiv í merkingini, at hon kann framleiða somu vøru skjótari, bíligari og betri við færri starvsfólkum. Hetta fer at økja um lønina til starvsfólk og um avkastið til eigara.

Eisini veitir KST-vinnan lutfalsliga høggar lønir, og tí hevði ein útflutningur av KST-loysnum í sjálvum sær stímbra búskaparvøksturin.

Ríkidømi verður skapt við evninum hjá fyrirkøsum at skapa virðismiklar vørir og tænastrur við effektivari nýtslu av arbeiðshættum, og her hevur KST-vinnan ein sera týðandi leiklut. KST-loysnir veita júst effektivari arbeiðshættir.

1.3 Kunningar- og samskiftistøknin ger munin

Yvir eitt longri tíðarskeið kann búskapurin ikki vaksa uttan tøkniliga menning. Stóri munurin millum rík og fátøk lond er ikki tað, at rík fólk hava meira føði, men tí tey hava fleiri og betri lutir. Tøknilig menning er hjarta í búskaparvøkstrinum, og føroyingar kunnu ikki gerast væl ríkari uttan hesa menning.

Ein partur av tøkniligu menningini er bygdur á KST-loysnir, og sostatt er KST-loysnir vegurin til vælstand. Uppgávan er at skapa ella finna nýggj amboð, har vit kunnu framleiða - *meira, skjótari, bíligari og betri* - við somu arbeiðsmegi.

1.4 Samfelagsgagni av KST-vinnuni

Vert er at býta merki í, at KST-vinnan í sjálvum sær er produktiv. Í talvu 1 niðanfyri verður víst á, at ein stórir partur av økta produktivetinum hjá arbeiðsmegini síðani 1995 stavar frá KST-vinnuni sjálvari.

Talva 1. Ískoyti til produktivetsøking hjá arbeiðsmegini fyri 1995 - 2003

Ymsar vinnur	Danmark	Finnland	Írland	Svøríki	UK	USA	Norra
KST framleiðsla	0,10	0,70	1,90	0,50	0,40	0,60	0,00
KST tænasta	0,20	0,30	0,60	0,10	0,30	0,20	0,20
Tilfeingisvinnur	0,20	0,20	0,00	0,00	0,00	0,10	0,50
Ídnaður	0,20	0,40	2,60	0,70	0,20	0,30	0,10
Tænastur annars	0,10	0,70	0,30	0,90	0,70	1,40	0,80
byggivinna	0,00	0,00	0,30	0,00	0,10	0,00	-0,10
Almenna	0,10	0,00	0,00	-0,40	0,10	-0,10	0,20
Annað	0,00	0,10	0,10	-0,20	0,30	-0,10	0,60
Tilsamans	1,00	2,40	6,10	1,70	2,10	2,40	2,30
KST partur	30%	42%	41%	35%	33%	33%	9%

Kelda: ES. Effects of ICT Production on aggregate labour productivity

Talvan vísir, at ein stórir partur av produktivetsøkingini í hesum londum hetta tíðarskeiðið stavar frá KST-vinnuni. Ikki bert gera KST-loysnir allar aðrar vinnur produktivar, men KST-vinnan er í sær sjálvum produktiv.

USA hevur megnað at hækka produktivetin seinastu 10 árinum orsakað av triðmum viðurskiftum:

1. Fyrirøkur hava vápnað starvsfólk við teldumegi og harvið hækka arbeiðsproduktivetin.
2. Økt nýtsla av KST hevur gjørt tað møguligt at skipa framleiðsluna, nýtsluna og handilin í samfelagnum betri og harvið økt produktivetin.
3. KST vinnan er í sjálvum sær produktiv.

Í kjalarvørrinum av einari høgari KST-nýtslu kemur ein dygdargóð KST-vinna. Ein KST-vinna kann bert vera dygdargóð við starvsfólki við høgum KST førleika og kræsum keyparum við høgari KST-nýtslu.

1.5 Uppáhald

KT-felagið kemur tí her við hesum uppáhaldi:

*KST-loysnir er vegurin til vælstand,
har vørur og tænastur vera framleiddar
- bæði skjótari og effektivari -
við minni nýtslu av arbeiðsmegi og kapitali.*

1.6 Trupulleikaorðing

Fyri at fáa eina blómandi KST-vinnu er neyðugt:

- at tilgongdin av starvsfólki við høgari KST-útbúgving er nøktandi. Fólk við høgum førleika eru neyðug, um vinnan skal vaksa, vera kreativ og hava gott orð á sær.
- at KST-nýtslan í samfelagnum fer í veðrið. T.v.s. at nýtslan økist heilt nógv í fyrirøkum, í tí almenna og heima við hús.
- at keyparar av KST í Føroyum eru kræsni, sum vil siga, at teir krevja nógv av KST-vinnuni, sum fer at eggja vinnuni at gera tær bestu KST-loysnirnar, og harvið megna at skapa eina einastandandi loysn, sum eisini kann seljast um allan heim.
- at føroyska KST-vinnan fær góðan møguleika at bjóða uppá stóru almennu verkætlanirnar. Tað almenna setir kræsin krøv, sum høvdu ment føroysku KST-vinnuna.
- at útflyta KST-loysnir, tí slíkur útflutningur hevði skapt størri produktivitet í samfelagnum og hevði økt um KST-vinnuna, tí heimamarknaðurin er ov lítil til, at ein blómandi KST-vinna kann húsast.

2. Føroyska KST-vinnan

Føroyska KST-vinnan hevur skipað seg í eitt vinnufelag, nevnt KT-felagið. Í talvu 2 niðanfyri eru hesi feløg eyðmerkt saman við virðisskapanini fyri hvørt felag.

Nakrir limir eru ikki við, tí teir eru nýggir limir, og tí fyriliggur eingin roknskapur ella bert ein byrjunarroknskapur, sum ikki sigur stórvegis um virkseimið.

Talva 2. Virðisøking pr felag í KST-vinnuni. tkr.

Felag	2002 Virðisøking	2002 pr starvsfólk	2005 Virðisøking	2005 pr. starvsfólk
Føroya Tele	200.004	778	194.816	847
Elektron	32.507	542	37.169	619
Formula	24.527	377	26.487	441
Farodane	18.690	467	20.484	436
Kall	73	6	17.527	974
Com-Data	6.742	259	6.255	261
Samteld	8.730	624	6.250	347
Sansir	3.617	452	5.549	326
Atlants Tøkni	1.732	577	4.985	623
Reproz	4.478	373	4.386	337
Zenit	1.957	326	1.905	318
Munin	927	309	1.470	*368
Simprentis	360	360	1.206	603
Føroya Dátus.	943	377	1.051	350
Itec	517	172	514	*171
Hansoft	604	242	246	*246
Tilsamans	306.408	595	330.300	643

Kelda: Business-line.fo og egnar útrokningar. * Tølini eru frá 2004.

Talva 2 vísir, at virðisskapanin í KST-vinnuni í 2005 var 330 milliúnir krónur. Hon vísir, at nógva størsta fyrirtøkan er Føroya Tele, sum er í samskiftisvinnuni, meðan Elektron er størsta KT-fyrirtøkan. Fimm tær størstu fyrirtøkurnar eru Føroya Tele, Elektron, Formula, Farodane og Kall, sum standa fyri 90% av virðisskapanini í KST-vinnuni.

Samskiftisvinnan er í hesum fòrinum Føroya Tele og Kall, og hon stendur fyri 64% av skapanini, meðan KT-vinnan, sum eru hinar fyrirtøkurnar, stendur fyri 36%.

Fyri at kunna meta um støddina av KST vinnuni er neyðugt at seta hana saman við øðrum týðandi vinum í Føroyum.

Í talvu 3 niðanfyri er virðisskapanin í útflutningsvinnuni lýst. Allir skipabólkar, alivinnan og flakavinnan á landi er við. Síðani er KST-vinnan sett inn eisini.

Talva 3. Virðisskapan í útflutningsvinnuni. tkr.

	2002	2005	
	Virðisøking	Virðisøking	Partur
Flakavinnan	489.144	415.463*	8,6%
Alivinnan	467.204**	324.879**	6,2%
Uppisjóarvinnan	295.890	251.494	5,2%
Samskiftisvinnan	200.077	212.343	4,4%
Verksmiðjutrolarar	192.352	156.413	3,3%
Línuskip	202.391	151.552	3,2%
Partrolarar	208.513	130.060	2,7%
KT-vinnan	106.331	117.957	2,5%
Lemmatrolarar	98.067	101.835	2,1%
Garnaskip	51.596	39.543	0,8%
Rækjuvinnan	63.043	9.544	0,2%
Vinnan íalt		4.805.000	100,0%

Kelda: Rasmussen og Weihe, 2006. Hagstova Føroya, KT-felagið.

*Bert 78,6% av flakavirkinum eru við, ** Tølini eru frá 2000 og 2001

KST-vinnan er 7% av allari vinnuni, og um hon verður samanborðin við aðrar týðandi vinnur, er hon eins stór, og alivinnan var í 2001. Alivinnan hevur verið í kreppu, og tí ber ikki til at samanbera núverandi støðuna. KST-vinnan er tveir triðingar av flakavinnuni á landi, sum skapar 9% av virðunum í vinnuni. Fiskivinnan á sjónum er størri, sum skapar umleið 17,5% av virðunum í vinnuni.

Um tosað verður um virðisskapanin sum heild í samfelagnum skulu hesi tølini býtast við einari góðari helvt, tí virðisskapanin í samfelagnum er áleið 10 milliardir krónur.

Talva 3 setir KST-vinnuna inn í eina størri heild. Talvan vísir, at flakavinnan skapar, tá hædd er tikin fyri allari rávørunøgðini, virðir fyri eina góða ½ milliard krónur og alivinnan fyri góðar 300 milliúnir eitt miðal ár. Fiskiflotin skapar virðir fyri góðar 900 milliúnir, tá onnur skip eru íroknað, og KST-vinnan skapar virðir fyri 330 milliúnir krónur.

2.1 Virðisskapan í Norðurlondum

Hagtølini frá Hagstovu Føroya bróta eitt sindur frá omanfyrinevndu tølum. Tølini er smærri, tí lýsingarstovur, so sum Reproz og Sansir ikki eru við í tølunum. Hagstova Føroya býtir KST-vinnuna uppí KT-vinnu og samskiftisvinnu. Í samskiftisvinnuni eru bert Føroya Tele og Kall umboðað.

Talva 4. Umsetningur í KT-vinnuni í Føroyum og Danmark

	Føroyum	Danmark
KT vinnan	169	156
Samskiftisvinnan	357	33
Øll vinna	11.417	2.173
Partur KT-vinnan	1,5%	7,2%
Partur Samskifti	3,1%	1,5%

Kelda: Hagstova Føroya og ITB. Nota: Tøl Føroyar 2004, Tøl Danmark 2002, tøluni fyri DK er í mia. kr.

Umsetningurin í KT-vinnuni í Føroyum er 1,5% av samlaða umsetninginum. Í Danmark er parturin 7,2% ella áleið 5 ferðir so stórir. Hinvegin er umsetningurin hjá samskiftisvinnuni 3,1% ella áleið 2 ferðir so stórir sum í Danmark.

Talva 5. Virðisøking pr. starvsfólk í KT-vinnuni í Norðurlondum.

	2001	2003	Broyting
Finnland	757.000	805.000	106
Norra	571.000	714.000	125
Danmark	585.000	664.000	114
Svøríki	402.000	521.000	130
Føroyar	370.910	486.109	131
Island	379.000	301.000	79
Miðal	510.818	581.852	

Kelda: Informationsamfundet 2005, s. 149, nota: Tølini fyri Føroyar eru 2000 og 2004.

Um hugt verður eftir virðisskapanini pr. starvsfólk í KT-vinnuni í norðurlondum sæst, at Finnland og Norra hava størstu virðisskapanina, meðan Føroyar liggja frammanfyri Ísland. Í Finnlandi skapa tey dupult so nógv virðir pr. starvsfólk sum í Føroyum. Hesi tøl eru 3 ára gomul og skulu tí takast við størsta fyrivarni, tí framburðurin hevur verið ógvusligur – serliga í Íslandi.

Virðisskapanin pr. starvsfólk skal takast við størsta fyrivarni, tí spurningurin er um, hvussu nógvum kapitali hesi starvsfólk arbeiða saman við. Í kapitaltungum vinnum

skapar hvørt starvsfólk størri virðir enn í einum kapitallættari vinnu, tí kapitalurin eisini skal hava avkast.

2.2 Starvsfólk í KST-vinnuni

Talva 6 vísir, at føroyska KT-vinnan er sera lítil ímun til dansku KT-vinnuna. Danska KT-vinnan er meira enn trýggjar ferðir so stór lutfalsliga.

Talva 6. Starvsfólk í KT-vinnuni í Danmark og Føroyum

Slag	2003	Umroknað til Føroyar	Í Føroyum
IT-industri	16.521	147	
It-engros	21.679	194	
Telekomm	20.834	186	260
It-konsul	34.022	304	
KT íalt	72.222	645	187
Tilsamans	93.056	831	

Kelda: ITB og Hagstova Føroya. Nota: Tølini í Føroyum eru frá 2004

Tað arbeiddu 93.096 starvsfólk í KST-vinnuni í Danmark í 2003. Í Føroyum arbeiddu í 2004 447 fólk. Í mun til fólkatálið skuldi dupult so mong starvsfólk arbeitt í føroysku KST-vinnuni. Tað merkisverda hinvegin er, at helvtina meira fólk lutfalsliga eru í føroysku samskiftisvinnuni enn í dansku.

3. KST førleiki

Týðningarmesta tilfeingið hjá KST-vinnuni er starvsfólk við røttum førleika. Tað hevur stóran týðning fyri menningina av KST-vinnuni, at atgongd er til vælskikkaða arbeiðsmegi. Í hesum kapitli verður útbúgvingarstøðið kortlagt í KST-vinnuni, har tørvurin eftir arbeiðsmegi verður ásettur, síðani verður komið inn á útbúgvingar, og hvønn týðning tær hava. Nortið verður eisini við útlenska arbeiðsmegi.

3.1 KST førleikin í vinnuni

KT-felagið hevur gjøgnumført eina kanning av KST-vinnuni, har spurnarblað varð sent øllum limunum í KT-felagnum. Spurnarbløð vóru send til allar 16 limirnar í talvu 2 frammanfyri, og 9 svaraðu, sum gevur eitt svarprosent á 56%. Hesir sekstan limir hava áleið 515 starvsfólk, og tær fyrirøkur, sum svaraðu, umboða 451 starvsfólk. Sostatt dekkar svarið 88% av øllum starvsfólkum í vinnuni. Ein líknandi kanning er gjørd í Danmark, og tí ber til at samanbera úrslitini. Útbúgvingarkortið er víst í talvu 7 niðanfyri.

Talva 7. Býtið av útbúgvingum í Føroyum og Danmark í KST-vinnuni

	Føroyar	Føroyar	Danmark
Ph.D'arar innan KST	2	0,4%	1,2%
Ph.D'arar innan onnur øki	1	0,2%	0,6%
KST-kandidatar	23	5,1%	14,2%
Kandidatar innan onnur øki	19	4,2%	14,2%
Stuttar og miðallangar KST-útbúgvingar	97	21,5%	17,0%
Aðrar stuttar ella miðallangar útbúgvingar	228	50,6%	32,9%
Starvsfólk við ongari førleikagevandi víðari útbúgving	81	18,0%	19,9%
Tilsamans í kanningini	451	100,0%	100,0%
Partur við KST-útbúgving ella høgari útbúgving		31,5%	47,2%

Kelda: KT-felagið og Videnskabsministeriet

Talva 7 vísir, at Føroyar eru eftirbátur serliga innanfyri kandidatar, sum áttu at verði 3 ferðir so mangir í tali. Eisini skuldu Føroyar havt fleiri Ph.D-arar. Sama tal er av ófaklærdum og nógv fleiri við stuttum útbúgvingum. Her skal undirstrikast, at ein stórir partur eru hondverkarar, og tað kann vera, at hesir ikki eru við í donsku tølunum.

Útbúgvingarlegan er lægri í Føroyum enn í Danmark. Í Danmark hava 47,2 % eina KST-útbúgving ella eina langa útbúgving, meðan í Føroyum er talið 31,5%. Danmark verður vanligi mett sum eitt miðalland innan KST.

89% av føroysku fyrirkunum siga seg hava trupulleikar við at finna røttu starvsfólkini. Í talvu niðanfyri verður greitt frá, hvussu stórir partur av fyrirkunum mangla starvsfólk við ávísimum útbúgvingum.

Talva 8. Partur av fyrirkum, sum hevir trupulleikar at finna starvsfólk

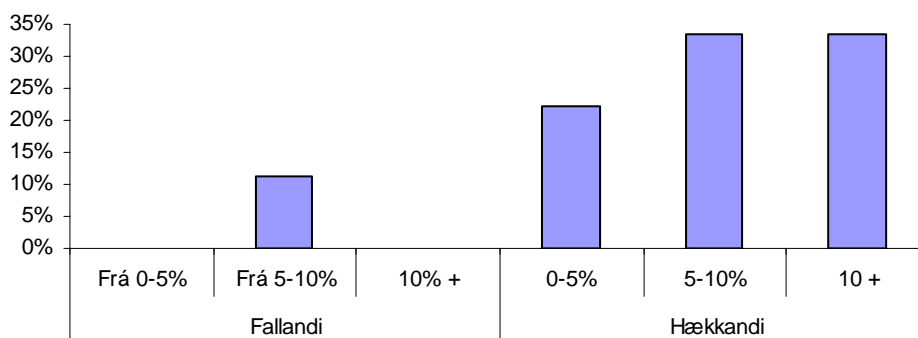
Slag av arbeiðsmegi	Prosent
Ph.D'arar innan KST	44%
Ph. D'arar innan onnur øki	33%
KST-kandidatar	89%
Kandidatar innan onnur øki	56%
Miðallangar KST-útbúgvingar (t.d. bachelorar)	33%
Stuttar KST-útbúgvingar (t.d. datamatikarar)	22%
Aðrar stuttar ella miðallangar útbúgvingar	11%
Starvsfólk við ongari førleikagevandi útbúgving	0%

Kelda: KT-felagið

Fyrirkurnar siga, at avleiðingin av hesum er, at vøxsturin í fyrirkuni er minni, og at fyrirkun útveitur uppgávur orsaka av hesum.

Niðanfyri er ein meting frá vinnuni, um hvat vøxsturin verður í vinnuni.

Mynd 1. Mettur vøxstur næstu tvey árinum í vinnuni

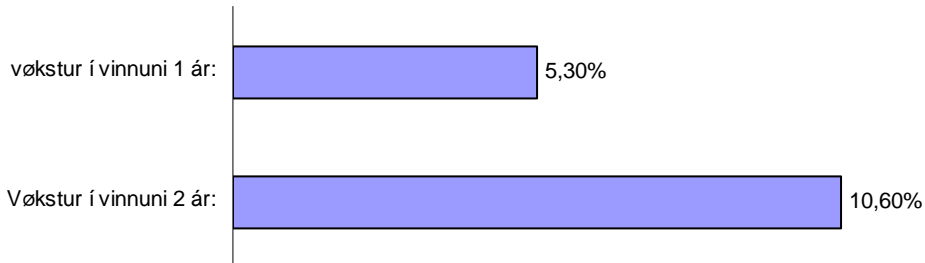


Kelda: KT-felagið

Flest allar fyrirkur mettu, at vøxstur fór at vera næstu tvey árinum, og sum heild metir vinnan, at vøkstrin verður meira enn 5%.

Fyrirøkurnar skuldu eisini meta um, hvør vøksturin í starvsfólkatali fór at vera í fyrirøkuni býtt út á útbúgvingarslag. Niðanfyri er vektaður vøkstur.

Mynd 2. Vektað miðaltal fyri, hvussu stórir vøksturin í starvsfólki verður í 2 ár.



Kelda: KT-felagið

Metti vøksturin verður góð 5% innan eitt ár og knapp 11% innan tvey ár. Samlað sæð er tørvur á 30 fleiri KST-frøðingum innan eitt ár og 60 fleiri innan tvey ár. Niðanfyri er vøksturin fyri hvørja útbúgving vístur og samanborðin við væntaða vøksturin í Danmark.

Talva 9. Tørvurin eftir nýggjum fólki og støðan um tvey ár

	Nýggj størv	Føroyar	Danmark
Ph.D'arar innan KST	1	0,6%	1,8%
Ph. D'arar innan onnur øki	1	0,5%	1,0%
KST-kandidatar	17	7,8%	17,0%
Kandidatar innan onnur øki	12	6,1%	16,5%
Stuttar og miðallangar KST-útbúgvingar	26	24,0%	15,5%
Aðrar stuttar ella miðallangar útbúgvingar	2	45,1%	33,3%
Starvsfólk við ongari førleikagevandi útbúgving	1	16,0%	14,9%
Tilsamans	60	100,0%	100,0%

Kelda: KT-felagið

KST-vinnan hevur tørv á 60 nýggjum starvsfólkum innan tvey ár. Hetta er bæði galdandi fyri hægri og styttri útbúgvingar. Føroyski tørvurin í talvu 9 omanfyri skeiklar enn meira samanberingina við Danmark. Føroyska vinnan fer at hava lutfalsliga meira av fólki við stuttum útbúgvingum og minni av høgum útbúgvingum. Samanborið við Danmark eru Føroyar eftirbátur serliga viðvíkjandi tali av kandidatum í vinnuni. Hetta undirstrikar tørvin á einari KST-útbúgving í Føroyum.

3.2 Útbúgvingar

Útbúgving er ein íløga í framtíðina. Fyriuttan at seta pening og orku av til útbúgvingina, sigur samfelagið borgarans framleiðslu frá sær, meðan hann er undir útbúgving.

Hinvegin fær samfelagið eitt meiri skikkað arbeidsavrik eftir loknað útbúgving. Betri førleiki borgarans viðførir vanligu hægri løn og harvið hægri livistøði, men eisini eitt ríkari lívsinnihald og minni fysiskar byrður.

Útbúgving ger borgaran flytjørari og harvið minkar arbeidsloysisvágin. Útbúgving kann geva einum samfelag sosial og vísindalig frambrot.

Alheimsgerðin viðførir at lættari er at flyta fyrítøkur um landamørk og fyri at tekkjast vitanartungum fyrítøkum er neyðugt, at arbeidsmegin er væl skúlað.

Útbúgving hevur avgerandi týðning fyri búskaparvøkstur. Søguliga sæð hevur samfelagið fingið rættiligan nógvan ágóða av útbreiðsluni av útbúgvingum, og væntað verður, at hesir ágóðar fara at koma í framtíðini eisini.

Mett verður, at KST hevur stimbrað búskaparvøksturin í USA rættiliga nógv tey seinastu árin. Evropa hevur ikki megnað at fingið sama vøksturin. Orsøkin er, at KST-íløgur ikki sjálvar megna at økja um produktiviteten, tí ágóðin byggir eisini á útbúgving og førleikar hjá arbeidsmegini.

Hágtøkniligar fyrítøkur hava tørv á høgum KST-førleikum, og tað hevur stóran týðning, at høgur KST førleiki er í Føroyum fyri, at KST-fyrítøkur skulu leggja sítt virksemi her. Hetta fer at geva Føroyum ágóðan av altjóðagerðini.

Størri nýtsla av KST økir um eftirspurningin eftir høgglærdum KST-fólki. Hetta skal skiljast soleiðis, at ein íløga í KST gevur størri avkast, um íløgan verður gjøgnumførd, brúkt og viðlíkahildin av fólki við høgum KST-førleika. Hetta gevur Føroyum ein størri ágóða av tøkniligu menningini í heiminum.

Kanningin hjá KT-felagnum vísir, at ov lítið er av føroyingum í Føroyum við høgari KST-útbúgving. Arbeidsmegi vantar, sum er størsta forðingin fyri at KST-vinnan mennist og harvið tað føroyska samfelagið. Talva 10 vísir eina uppgerð fyri, hvussu mangir høgglærdir íbúgvar innan KST eru í hvørjum landi. Tølini eru nakað gomul men geva eina ábending.

Talva 10. KST-starvsfólk við høgum førleika í prosent av arbeidsfjöldini

Lond	1999	Um hetta var støðan í Føroyum
Svøríki	3,85	963
Niðurlond	3,54	885
USA	2,63	658
Stórabretland	2,60	650
Danmark	2,56	640
Sveis	2,39	598
Australia	2,39	598
Finnland	2,34	585
Japan	2,12	529
Frankaríki	2,05	513
Kanada	2,02	506
Belgia	2,01	503
Kekkia	1,93	483
Týskland	1,90	475
Eysturríki	1,90	475
Norra	1,75	437
New Zealand	1,65	414
Írland	1,51	378
Poland	1,47	368
Spania	1,38	345
Italia	1,30	325
Korea	1,19	298
Portugal	1,15	288
Mexico	1,01	252
Føroyar	0,80	200
Turkaland	0,73	183
Ungarn	0,73	183
Grikkaland	0,56	140

Kelda: FORA. Tølini fyri Føroyar er ein leyslig meting frá 2006.

Í síðstu kolonnu verður sagt, hvussu mangir skuldu verið í Føroyum eftir fólkatálinum. Um støðan er sum í Svøríki, skuldu vit havt góðar 960 KST-frøðingar í Føroyum. Um støðan var sum í Danmark skuldu vit havt 640.

Vit vita ikki, hvussu støðan er í Føroyum, tí okkum vantar hagtøl, men eitt spurnarblað, sum sent var øllum KST-fyrirøkum í Føroyum komu við einari ábending um, at 200 KST-frøðingar eru í Føroyum, har eisini styttri útbúgvingar so sum datamatikarar eru roknaðir við. Talvan gevur eina greiða ábending um, at KST-førleikin í Føroyum er bert ein viðfáningur samanborið við onnur lond.

3.2.1 KST-útbúgving gevur samfelagsligt avkast

Borgarin veit best sjálvur, hvat hann hevur hug og hegni at lesa, og tað almenna skal ikki beina fólk inn á eina ávísa leið, men marknaðurin skal avgera, hvat arbeiðsmegin fæst við. Arbeiðsmegin skal tó vera flytfør og liðilig og víðari útbúgvingar eru besta treyt fyri hesum eginleikum.

KST-førleiki viðførir eina flytføra og liðiliga arbeiðsmegi, tí KST er ein høg útbúgving í sjálvum sær, og KST er ein partur av øllum vinnum og øllum almennum stovnum, og KST-frøðingar kunnu tí brúkast breitt í samfelagnum.

Spurningurin er, um KST-útbúgving er samfelags gagnligari enn aðrar. Kanningar vísa, at útbúgving stimbrar búskaparvøkstri, men at munur er á útbúgvingum.

Ymsar kanningar eru gjørdar fyri, hvussu samfelagsgagnligar ymsu útbúgvingarnar eru. Onkur kanning ávísir, at samfelagsfak gevur størsta gagni, meðan náttúra og tøkni gevur næstmest og humaniorar minsta gagni í samfelagnum. Eisini skulu verkfrøðingar verða gagnligari enn lögfrøðingar.

Eitt nú eru longri útbúgvingar gagnligari fyri framkomin lond enn minni framkomin lond. Spurningurin er, hvussu framkomnar Føroyar eru í hesum sambandi.

Copenhagen Business School hevur gjørt eina kanning fyri Videnskabsministeriet, sum ásetir, um KST-útbúgvingar eru samfelagsliga gagnligar. Fyrst var hugt at, um KST-útbúgvingar geva størri gagn enn aðrar líknandi útbúgvingar og síðani um longri útbúgvingar geva størri avkast enn styttri útbúgvingar. Í teimum næstu triðmum talvunum verða úrslitini av kanningini víst.

Talva 11 niðanfyri vísir meiravkastið av einari KST-útbúgving samanborið við eina líknandi útbúgving – bæði fyri stuttar og langar útbúgvingar.

Talva 11. Meiravkast av KST-útbúgvingum ímun til aðrar líknandi útbúgvingar

	KST-stuttar útbúgvingar	KST-høgar útbúgvingar
Árlig meirinntøka	48.000	75.000
Í prosent	14%	16%
Samfelagsavkastið (alt lívið)	1,9 mió	2,7 mió

Kelda: Afkast af IKT-uddannelse i Danmark CEBR, august 2005

Úrslitið vísir, at árliga meirinntøkan er hægri enn fyri aðrar útbúgvingar. Eisini vísir úrslitið, at samfelagsavkastið er úr 1,9 upp í 2,7 miliónum krónur meira enn aðrar útbúgvingar.

Talva 12 niðanfyri vísir meiravkastið av at taka eina høga KST útbúgving ímun til eina stutta KST-útbúgving.

Talva 12. Meiravkastið av eini langari ímun til eina stutta KST útbúgving

	Avkast
Árlig meirinntøka	98.000
Í prosent	22%
Samfelagsavkastið (alt lívið)	1,9 mió

Kelda: Afkast af IKT-uddannelse i Danmark CEBR, august 2005

Úrslitið vísir, at tað lönar seg at taka eina longri KST-útbúgving heldur enn eina stutta KST-útbúgving. Árliga meirinntøkan er 98.000 krónur, og samfelagsavkastið er 1,9 milliún krónur meira fyri eina langa enn eina stutta KST-útbúgving.

Hetta skal tó takast við størsta fyrivarni. Hesi tøl eru bygd á eins persónar viðvíkjandi socioøkonomiskari bakgrund og lesievnnum t.d. hava góðar karakterir í miðnámskúla. Tað er tó vanliga so, at persónar, sum taka eina longri útbúgving, hava ein tilfeingissterkari sosialan arv og hava eisini betri lesievnir enn persónar, sum taka stuttar útbúgvingar. Við øðrum orðum: Persónar sum taka stuttar útbúgvingar høvdu neyvan megnað at tikið eina høga útbúgving.

Í talvu 13 niðanfyri eru tvær kendar KST-útbúgvingar tiknar úr heildini, og tær eru datamatikarar, sum er ein stutt útbúgving, og datalogar, sum er ein long útbúgving.

Talva 13. Meiravkast av útvaldum KST-útbúgvingum

	Privatbúskaparligt avkast	Samfelagsbúskaparligt avkast
Datamatikari	791.505	1.916.816
Datalog	1.176.864	2.439.161

Kelda: Afkast af IKT-uddannelse i Danmark CEBR, august 2005

Talva 13 vísir, at bæði ein datamatikari og datalogur skapa størri virðir enn onnur sum lesa tilsvarendi stuttar og langar útbúgvingar. Samfelagsliga avkastið við at taka eina longri útbúgving er eisini munandi størri enn at taka eina stutta KST-útbúgving.

Hendan kanning, sum danska videnskabsministeriet hevur bílagt, vísir greitt, at tað eru týðilig samfelags ágóðar við at hava høgur KST-útbúgvingar móttvegis øðrum høgum útbúgvingum. Eisini vísir kanningin heilt greitt, at tað er samfelagsgagniligari at gjøgnumføra langar KST-útbúgvingar heldur enn stuttar útbúgvingar. Sjálvsagt er óvissa tengd at einum slíkum roknistykki.

Hendan kanning – sjálvt um hon er gjørd út frá donskum viðurskiftum – vísir heilt greitt, at tað hevur týdning at klekja KST-frøðingar.

3.2.2 Tal av nýklaktum KST-frøðingum

Stuðulsstovnurin er farin at skráseta, hvør lesur uttanlands, og hvør lesur til datamatikara í Føroyum. Samtíðis hevur Setrið yvirlit yvir, hvør lesur har. Tølini eru víst í talvu 14 niðanfyri.

Talva 14. Tal av føroyingum, sum hava fingið ella fáa prógv í KT.

	2004	2005	2006	2007	2008
Stuttar útbúgvingar	6	14	3	4	20
Bachelorar	3	14	13	7	7
Kandidatar	8	8	7	7	8
Tilsamans	17	36	23	18	35

Kelda: Stuðulsstovnurin og Setrið

Møguligt er at samanbera hesi tøl við Danmark, t.v.s. hvussu mangir føroyingar, og hvussu mangir danir verða klaktir. Donsku tølini eru umroknað bert við at taka lutfalsliga munin á fólkatálinum í hvørjum landi.

Talva 15. Slag av útbúgving og tal av nýklaktum í 2003

Nýklaktir danir	Samlað Tal	Umroknað til føroysk viðurskiftir	Føroyingar
Erhvervsfaklige	1402	13	NA
Korte	2994	27	6
Mellemlange	392	3	NA
bachelor	360	3	3
lange	997	9	8

Kelda: Informationsfundet. Tølini fyri Føroyar eru frá 2004.

Vit hava ikki tøl fyri “erhvervsfaklige” ella “Mellemlange”, men hini tølini vísa, at vit klekja eins nógvar bachelorar og kandidatar sum Danmark. Trupulleikin er bert, at vit vita ikki, um teir koma heimaftur til Føroya, ella um teir finna sær starv aðrastaðni.

Vit hava færri við styttri útbúgvingum, men her skal bítast merki í, at tilgongdin er ójovn frá ári til árs. Onkur ár t.d. í 2005 vóru 14 datamatikarar og í 2008 vera eftir ætlan 20, sum fáa datamítakaraútbúgving. Hetta skyldast, at útbúgvingin er bert triðja hvørt ári.

Tølini frá Stuðulsstovninum er sett inn í eina altjóða samanbering fyri nýklaktar KST-frøðingar. Tølini eru í talvu 16 niðanfyri.

Um vit samanbera okkum við onnur lond, liggja vit væl fyri. Klekingin er ójovn frá ári til árs fyri Føroyar. Í 2004 klaktu vit 17, sum er meira enn Danmark og Finnland. Í 2005 klaktu vit 36 sum er ájavnt við Korea. Kanska 2006 kann brúkast sum eitt miðaltal, har vit klaktu 23, sum er meira enn øll norðurlondini burtursæð frá Íslandi.

Men høvuðstrupulleikin er, at vit klekja ongan í Føroyum við høgari útbúgving innan KST. Setrið klakti 11 bachelorar í 2005 og 3 í 2006, men síðani eru útbúgvingin niðurløgd. Spurningurin er, hvussu mangir við høgari KT-útbúgving koma heimaftur á hvørjum ári.

Talva 16. Tal av nýútbúnum KST-frøðingum í ár 2003 pr. 1000 íbúgvar.

	í mun til Føroyar				
	stuttar	langar	stuttar	Langar	tilsamans
Írland	0,63	0,81	30	39	69
Australia	0,21	0,88	10	42	53
New Zealand	0,36	0,54	17	26	43
Korea	0,63	0,11	30	5	36
Stórabretland	0,19	0,47	9	23	32
Ísland	0,08	0,43	4	21	25
Sveits	0,29	0,21	14	10	24
Føroyar	0,34	0,15	16	7	23
Spania	0,28	0,18	13	9	22
Norra	0,06	0,37	3	18	21
USA	0,16	0,27	8	13	21
Frankríki	0,14	0,2	7	10	16
Danmark	0,22	0,11	11	5	16
Belgia	0,21	0,08	10	4	14
Finnland	0	0,26	0	13	13
Mexico	0,03	0,24	1	12	13
Svørríki	0,07	0,18	3	9	12
Slovakia	0	0,21	0	10	10
Tjekkia	0,03	0,11	1	5	7
Týskland	0,01	0,09	0	4	5

Kelda: Informationssamfundet 2005. Nota: Tølini fyri Føroyar eru frá 2006

Tøl fyri hvussu mangir koma heimaftur til Føroya eftir loknað útbúgving finnast ikki, men um vit skulu teljast millum tey bestu, skulu millum 40 og 60 KST-frøðingar koma til Føroya á hvørjum ári. Skulu vit samanberast við Ísland og Finnland skulu ávikavist 21 og 13 koma heimaftur, og skulu vit samanbera okkum við Danmark skulu 16 koma heimaftur. KT-felagið metir, at bert heilt fáir KST-frøðingar koma heim á hvørjum ári.

Talva 17 niðanfyrir vísir størsta trupulleikan hjá føroyingum, nevniliga at 62% av øllum lesandi eru uttanlands, og tí er torført at fáa hesi heimaftur at arbeiða.

Talva 17. Tal av lesandi uttanlands 2003/2004

Land	Tal	partur
Danmark	3.413	2%
Finnland	4.383	3%
Føroyar	915	62%
Ísland	2.313	25%
Norra	15.064	10%
Svørríki	20.135	5%

Kelda: Studiestød for att studera utomlands, 2006

Ísland hevur eisini ein rímiliga stóran part uttanlands, men hesin trupulleikin er ikki galdandi fyri eitt nú Danmark og Finnland, tí so lítil partur fer uttanlands at lesa, at um ikki hesi koma heimaftur, hevur tað lítlan ella ongan týdning fyri tilgongdina av fólki við útbúgving.

Kanningin hjá videnskabsministeriet vísir, at tørvur er á arbeiðsmegi við høgari KST-førleika, meðan yvirflóð er av fólki við lágum KST-førleika. Hetta er eisini støðan í Føroyum. Tørvur á høgari KST-førleika fer at viðføra (i) ein minni vøxstur í vinnuni, (ii) eina øking í útveiting til onnur lond og (iii) at útlenskar KST-fyrirøkur ikki koma til Føroya.

3.2.3 *KT-kjarni á Setrinum*

Skulu Føroyar standa seg eins væl og hini norðanlondini, er neyðugt, at føroyski arbeiðsmarknaðurin hevur eina tilgongd á hvørjum ári av ímillum 13 og 21 nýklaktum við høgari KST-útbúgving. Neyðugt er tí at seta eina KT-útbúgving á stovn á Setrinum, sum hevur sum mál at klekja 20 bachelorar og 20 kandidatar á hvørjum ári.

Náttúruvísindadeildin á Setrinum er komin við uppskoti um at seta ein KT-kjarna á stovn, har bæði undirvísing á bachelorstigi og masterstigi verður samanvið gransking innan KT. MMR hevur tikið undir við hesari ætlan, men ikki hevur verið møguligt at fingið neyðugu játtanina frá løgtinginum. Ábendingar eru um, at bygnaðurin á Setrinum er trupulleiki, tí løgtingi ikki veit, hvat játtaði peningurin verður brúktur til.

3.3 **KT-gransking**

Gransking hevur til endamáls at økja vitanina innan ávís øki. Úr granskingin kann ein nýskapan henda, sum økir um produktiviteten hjá føroyingum. Eitt annað serligt fyribrigdi við gransking er at tað skapar “spin-offs”, sum merkir, at fólk fara úr granskingarumhvørvinum og seta nýggjar fyrirøkur á stovn ella fara inn í verandi fyrirøkur við nýggjum hugskotum, sum síðani kunnu vera handilsgjörd.

Gransking hevur eisini serligan týdning á hægri skúlum, sum vil stimbra undirvísingarumhvørvið og dygdina á skúlanum. Í Føroyum verður einki brúkt til

almenna KST-gransking, men í øðrum londum verður gransking stuðla av tí almenna. Í talvu 18 eru tøl fyri KST gransking fyri útvald lond.

Talva 18. Almenn játtan til KST-gransking í útvaldum londum

	Danmark	EU15	USA	Japan
Játtan	0,7 mia	60 mia	150 mia	80 mia
Íbúgvar	5,4 mió	383 mió	296 mió	127 mió
pr. íbúgva	130	157	507	630
Ímun FO	6 mió	8 mió	24 mió	30 mió

Kelda: Informationssamfundet

Um Føroyar skuldu brúkt eins nógv og Danmark og ES sum heild, skuldi tað almenna brúkt millum 6 og 8 milliónir krónur um ári til KT-gransking. Um støðan var sum í USA ella Japan skuldi tað almenna brúkt 24 til 30 milliónir krónur um ári.

3.4 Útlenskir KST-frøðingar

Tá ið ein KST-frøðingur, sum arbeiðir uttanlands, skal meta um, um hann kemur heimaftur til Føroya at arbeiða, hyggur hann m.a. eftir, hvør lønin er, hvussu avbjóðandi uppgávarnar eru og ikki minst, hvussu væl tørvurin hjá honum og sínari familju verður nøktaður.

Lønarlagið í Føroyum er væl lægri enn aðrastaðni. Útboðið av vørum og tænastrum í Føroyum í mun til eitt nú Keypmannahavn ella London kann ikki samanberast. Her eru væl færri vørum og tænastrum, samtíðis við at tær eru dýrari. Veðrið er einki at reypa av, og landið er lítið.

Lítið er sum talar fyri, at ein KST-frøðingur skal koma til Føroya at arbeiða uttan, at hann er ein føroyingur við heimlongsli.

Politiski myndugleikin kann bróta hesar forðingar við at geva KST-frøðingum og øðrum ekspertum, sum samfelagið hevur tørv á, eina serskipan. Um mett verður - og sum hendan frágreiðing hevur víst á - at KST-frøðingar eru ein treyt fyri vælstandi í Føroyum, er einki til hindurs fyri, at politiski myndugleikin eggjar hesum persónum at

koma til Føroya. KST er hjarta í búskaparvøkstrinum, og tí hevur hesin bólkurin í samfelagnum størri týdning enn aðrir bólkar.

Ekspert-skipanir eru í øðrum londum. Eitt nú er ein í Niðurlondum, sum gevur skattalætta til ekspertar og veitir ekspertunum móguleika til at senda børn síni á altjóða skúla. Skattalættin verður tá brúktur til at fíggja skúlan við skúlagjaldið, sum hvør einstakur ekspertur skal gjalda.

Hvør einstakur ekspertur, sum søkir hesa skipan, verður neyvt vígaður, og mett verður í hvørjum einstøkum føri, um hesin persónur veruliga er ein ekspertur og kann veita samfelagnum nakað. Hesir ekspertar eru viðgjørdir óansæð vinnutilknýti. Ein treyt er eisini, at ein fyritøka í landinum veruliga hevur tørv á hesari arbeiðsmegi.

4. Almennur KST-keypsatburður

Privatar føroyskar fyrirkur keypa fyri tað mesta føroyskt. Hesar keypa frá føroyskum KST-veitarum.

Tað almenna hevur ein øðrvísi keypsatburður, sum keypir føroyskt, men eisini útlenskt. Tað almenna keypir hardware og netverk frá føroyingum, men KST-loysnir úr útlondum - skipanir og mannagongdir og harvið konsulentar uttanífrá.

Við hesum atburði verður ein mentan ment, har føroyingar útføra tað bíliga arbeiðið. Føroyingar missa ein søguligan kjans til at uppbyggja eina føroyska loysn. Tað almenna hevur lindi til at keypa sær vitanina við at keypa útlenskt, og tí verður vitanin ikki bygd í Føroyum men í øðrum londum.

Hesin keypsatburður forðar fyri at hugsað verður sjálvstøðugt, men avritar heldur útlenskar loysnir. Almenni geirin í øðrum londum er nógv størri enn føroyski, og tí eru útlensku loysnirnar gjørdar til ein størri hóp av brúkarum, og tí er vavi av teimum ov stór til føroysk viðurskifti. Hesar loysnir skulu tí lagast til føroysk viðurskifti, og tað kann lættliga henda, at tillagingin í Føroyum kemur at kosta væl meira enn væntað, tí skipanin ikki er eignað til føroysk viðurskifti.

Um tað almenna keypir frá føroyskum veitarum er móguleiki fyri, at ein serlig KST-loysn verður skapt, sum er so einastandandi, at hon kann seljast til onnur lond og við tí økist útflutningurin. Fyri at KST-vinnan kann skapa eina slíka loysn, sum kann útflytast, er neyðugt, at hon fær loyvi til at menna seg saman við kræsum keyparum í Føroyum.

Tørvurin hjá tí almenna eftir KST-loysnum skal verða bjóðaður út soleiðis, at KST-veitarar í Føroyum fáa ein veruligan móguleika at bjóða.

Hetta merkir, at tað almenna skal innføra ein skipaða mannagongd, har tørvurin hjá tí almenna verður væl lýstur, áðrenn farið verður at velja veitara. Soleiðis at føroyska KST-vinnan hevur móguleika at bjóða og vera við.

5. Útflutningur av KST-loysnum

Útflutningur verður framdur, tí føroyingar hava tørv á mongum innflutningsvørum, men útflutningurin skal vera produktivt framleiddur soleiðis, at hann kann gjalda høggar lønir til arbeiðsmegina og høgt avkast til kapitalin.

KST-vinnan hevur tvíbýttan leiklut í hesum sambandi. Annar er, at KST-vinnan kann veita KST-loysnir, sum gera útflutningsvinnuna meira produktiva. Hin uppgávan er at útflyta KST-loysnir, tí KST-vinnan í sjálvum sær er produktiv.

Tær føroysku fyrítøkurnar, sum eru farnar undir útflutning, hava funnið sær onkrar serligar KST-loysnir, sum eru mentar her heima. Hesar fyrítøkur hava síðani funnið sær góðar samstarvspartnarar uttanlands, sum breiða vøruna út fyri føroysku fyrítøkuna.

Ein fyrítreyt fyri at megna at skapa eina slíka KST-loysn er, at samstarv er við kræsnar keyparar í Føroyum, og her hevur tað almenna ein serligan leiklut. Um tað almenna velur føroyskar veitarar av KST-loysnum kann henda, at onkur einastandandi KST-loysn kemur burtur úr, sum kann seljast um allan heim.

Men størsta forðingin fyri útflutningi er vantandi mongdin av fólki við KST-førleika. Ikki er orka at fara undir miðvísan útflutning, tí førleikin verður brúktur til at nökta tørvin í Føroyum. Ein KST-útbúgving á Setrinum hevði sostatt stímbra útflutningi.

Vavið av føroysku fyrítøkunum viðførir, at ikki ber til at fara at framleiða stórar altjóða skipanir ella at marknaðarføra tær undir egnum navni uttanlands. Ístaðin er góður móguleiki at menna tillagingar til verandi loysnir, sum hava marknaðarmakt á altjóða marknaðinum og fara í samstarv við stóru altjóða fyrítøkurnar.

KT-felagið metir, at KST-fyrítøkur skulu hvør í sínum lagi avgera, um tær ætla sær uttanlands, og á hvønn bógv tær ætla sær uttanlands. Sostatt skal eingin felags ætlan leggjast hesum viðvíkjandi.

6. Týðandi karmar um KST-vinnuna

Politiski myndugleikin leggur karmarnar um KST-vinnuna. Tað hevur týdning fyri KST-vinnuna, at karmarnir eru nøktandi soleiðis, at hon kann mennast og gerast ein blómandi vinna.

Talan er um ymsar karmar, og tí hava limirnir í KT-felagnum eyðmerkt og raðfest hesar karmar.

Talva 19. Raðfesting av kørmum um KST-vinnuna

Karmar	Raðfesting
Fleiri kandidatar innan KST	1
Størri almennar íløgur í KST- gransking og menning	2
Tað almenna sum lokomotivið innan KST-nýtslu	3
Fleiri Ph.D-arar innan KST	4
Lættari atgongd til útlenska arbeiðsmegi	5
Lægri prísir á samskifti	6
Betri undirstøðukervi	7
Almenna skal keypa meira føroyskt	8
Fleiri við stuttum KST-útbúgvingum	9
Lækking av partafelagsskatti	10
Lægri inntøkuskatt	11
Almenn hjálp til marknaðarføring uttanlands	12

Kelda: KT-felagið spurnarkanning. Nota: Raðfestingin er vektað ímun til stødd á fyrirøku

Raðfestingin gevur eina greiða ábending um, at týdningmesti karmurin er KST-førleikin. Fyri tær fyrstu fimm raðfestingarnar er felagsnevnanin, at atgongd skal vera til fólk við høgum KST førleika. Fleiri kandidatar, Ph.D-arar og útlensk arbeiðsmegi skal fáast til vega. Síðani er almenn gransking raðfest sum sera týdningarmikið.

Hetta ber boð um, at KST-vinnan ynskir eitt sterkt universitet á altjóða støði, sum klekir næmingar við høgum førleika innan KST. Eisini er almenna KST-nýtslan raðfest høgt, tí tað almenna er lokomotivið, sum skal økja um eftirspurningin eftir KST-loysnum.

Stuttar útbúgvingar, so sum datamatikarar, eru raðfestar lágt, tí útboðið av teimum er nøktandi, og betri var, at hendan orkan heldur var brúkt til hægri útbúgvingar.

Hinir karmarnir hava eisini týdning, men eru raðfestir lægri. Eitt nú skal tað ikki vera eitt krav, at tað almenna keypir føroyskt, men tað almenna skal heldur geva føroyskum KST-fyrirøkum ein veruligan móguleika at bjóða.

7. Framtíðin

Týðningarmikil driv skulu vera eyðmerkt fyri at megna at spáa um framtíðina og fyri at kunna skapa framtíðarmøguleikar.

Framtíðarmøguleikar skulu vera bygdar á nútíðardriv. Drivini, sum skulu stimbra føroyska KST-vinnu og samfelagið sum heild, eru (i) KST-útbúgving, (ii) KST-gransking (iii) Lætta atgongd til fremmandan KST-førleika, (iv) Høg KST-nýtsla (v) almennur KST-keypsatburður og (vi) útflutningur av KST-loysnum.

Framtíðin fer at háttá sær alt eftir, hvussu politiski myndugleikin velur at stimbra hesi omanfyrinevndu driv. Alt eftir hvørji ítøkilig stig politiski myndugleikin tekur, verður niðanfyri greitt frá, hvat sannlíkt fer at henda.

Tríggir framtíðarmøguleikar eru lýstir.

7.1.1 Zion

Almenni myndugleikin tók uppgávuna í størsta álvara og gjørdi stórar íløgur í útbúgving, gransking og undirstøðukervi, samtíðis við at KST-nýtslan og almenni keypsatburðurin kom føroysku KST-vinnuni til góðar.

Fróðskaparsetur Føroya er vordíð eitt altjóða góðkent universitet, sum hevur serligar førleikar innan havfrøði, sjótøkni og KST-loysnir til smáar fyrirkur á lítlum marknaðum. Stórir partur av næmingunum kemur úr fremmandum londum til Føroya at lesa, tí kjarnuførleikin innan hesi øki er sera nógv eftirspurdur.

Undirstøðukervið er sera væl útbygd, sum ger Føroyar eitt miðstaðarøki í heiminum. KST-nýtslan í landinum er á sera høgum støði, sum hevur viðført, at vit hava mest effektiva og produktiva almenna geiran í heiminum. Øll almenn tænasta, sum verður gjørd betri aðrastaðni, er útveitt, tí talgilta undirstøðukervið gevur móguleika fyri tí.

Orsakað av høgu góðskuni á Setrinum, er vinnan altjóðagjörd og veitir KST-loysnir um allan heim. Úrslitið er, at produktiveturin er í háseti, og vit skapa størstu virðir fyri hvønn knøttaíbúgva.

7.1.2 *Diaspora*

Almenni myndugleikin valdi ikki at byrja eina útbúgving á Setrinum, men valdi heldur at útbyggja undirstøðukervi.

Ístaðin fyri at menna Setrið, valdi politiski myndugleikin heldur at stuðla føroyingum at lesa á altjóða góðkendum universitetum úti í heimi, men setti sum krav um afturbering til føroyska samfelagið.

Nakað av førleikanum kom aftur til landið, men ov lítið av virkseimi varð skapt, og tí bjóðar landið laðalig skattakor og lættar mannagongdir at stovna eitt virki.

Tað almenna broytti ikki keypsatburð, men keypti fyri tað mesta uttanlands. Livistøði í Føroyum er á einari leið, men ikki millum tey ríku.

7.1.3 *Eremos*

Politiski myndugleikin valdi ikki at stimbra KST-vinnuni, og bygnaðurin á Setrinum varð ongantíð broyttur, og er tí eitt sera lítið og týðningarleyst universitet.

Undirstøðukervið varð ikki útbygd, sum tað skuldi, og tað almenna og til síðst privatu fyrirkurnar fóru at keypa allar KST-loysnir uttanlands, tí KST-førleikin bara minkaði við tíðini. KST-vinnan fánaði burtur.

Tey ungu flýggja og koma ikki aftur. Tey nema sær útbúgvingar uttanlands og seta seg niður í hesum londum, har livistøðið er nógvar ferðir hægri enn í Føroyum.

Vegna vantandi førleikar hava vit mist strategiskar eindir. Eingin beinleiðis politisk óheft vinna er eftir, men bert politiskar loyvisvinnur. Livistøðið er sera lágt, og fólkatálið minkar í stórum. Eftir sita gomul fólk og alment sett starvsfólk.

8. Tilmæli

KT-felagið kemur her við tilmælum til, hvussu KST-vinnan kann stimbrast soleiðis, at hon fer at blóma og kasta av sær bæði til vinnuna og samfelagið.

8.1 Útbúgving og gransking

KT-felagið mælir staðiliga til, at ein bachelor og ein kandidat útbúgving innan KST verður sett á stovn. Fyrsta málið skal vera at klekja 20 bachelorar og 20 kandidatar á hvørjum ári. Ein slík útbúgving fer at kosta tí almenna 4 milliúnir krónur um ári. Tilmælt verður, at útbúgvingin byrjar á heysti 2008, og fer fyrsta árið at kosta 1 mió. krónur og síðani 4 mió. krónur um ári. Hetta merkir, at ein milliún krónur skulu játtast á fíggjarlógini fyri 2008.

KT-felagið mælir til, at KST-gransking verður sett á stovn á Setrinum. Granskingin fer at økja um førleikan at undirvísa og fer at økja um evnini hjá Setrinum at skapa nýggjar KST-loysnir, sum kunnu vera slógbrótandi. Eisini fer granskingin at spjaða vitan út í vinnuna, sum vil skunda undir nýskap. KST-granskingin kann arbeiða saman við granskingini innan havfrøði og sjótøkni og við tí kann okkurt fram broti henda. Granskingin verður mett at koma at kosta 4 milliúnir krónur um ári.

8.2 Broyta almennan KST-keypsatburð

KT-felagið metir, at tað hevur sera stóran týdning, at almenni keypsatburðurin broytist móttvegis føroysku KST-vinnuni. Tað almenna er drívmegin í KST-nýtsluni í Føroyum. Um almennar verkætlanir ikki vera bjóðaðar út til føroyska KST-vinnu, hevur hon ikki móguleika fyri at menna seg.

KT-felagið vil tí staðiliga mæla til, at føroyska KST-vinnan fær veruligan móguleika til at bjóða uppá føroyskar almennar KST-verkætlanir.

8.3 Ekspert-skipan

Frágreiðingin staðfestir, at samfelagið hevur tørv á KST-frøðingum, og at føroyskar fyrirkur hava sera torført við at finna skikkaðu arbeiðsmegina. Ein háttur at eggja fremmandum KST-frøðingum til Føroya er at bjóða teimum eina sokallaða ekspert-skipan. Ekspert-skipanin er galdandi breitt fyri allar ekspertar – ikki bert innan KST.

Mælt verður til, at ein ekspert-skipan verður sett á stovn, sum veitir fremmandu ekspertunum skattalætta, sum er til at fíggja altjóða skúlan, sum børn teirra ganga á.

Tilmælt verður, at ein altjóða skúladeild verður knýtt afturat fólkaskúlanum og miðnámskúlanum soleiðis, at børn teirra kunnu fáa nøktandi skúlagongd. Altjóða skúlin skal vera fíggjaður við skúlagjaldið, sum ekspertarnir sjálvir gjalda fyri.

Hvør einstakur ekspertur, sum søkir, skal vera vigaður, og ein meting gerast, um hann tilførir samfelagnum nakað. Somuleiðis skal ein fyrirkur beinleiðis vátta at hava áhuga í hesum eksperti. Ekspertloyvið kann eitt nú vera galdandi í fimm ár í senn.

Mælt verður annars til, at lætt skal vera at fáa hendur á útlenskum KST-frøðingum, har viðgerðin av arbeiðs- og upphaldsloyvi kann veitast beinanvegin, um prógv er fyri, at viðkomandi hevur eina høgga KST-útbúgving.

8.4 Vinnusamstarv

Samstarv í vinnuni og fyrirkipan av førleikagevandi tiltøkum er høgt raðfest av limunum í KT-felagnum. Sostatt ætlar KT-felagið at skipa fyri ráðstevnum og seminarum, sum kunnu vera við til at stimbra samstarvið millum fyrirkur bæði í Føroyum og uttanlands.

Tilsamans hevur KT-felagið mælt politiska myndugleikanum til at játta 8 milliúnir krónur um ári fyri at menna føroyska KST-vinnu og harvið føroysku tjóðini.

9. Keldur

Business-line.fo: Ymsir roknskapir

Búskaparráðið. Tøknilig menning og vælferð. August 2005.

CBS, CEBR: Afkast af IKT-uddannelser i Danmark 2005

Det Økonomiske Råd. Dansk Økonomi efterår 2003 og Dansk Økonomi forår 2003

World Economic Forum, BCI and GCI.

EC, Effects of ICT production on aggregate labour productivity growth, 2006

FORA, Lotte Langkilde: Altjóða KST-hagtøl – et benchmarkstudie af IKT, 2004,

Innovationsmonitor 2006

FPA, Forskningsafdelingen: Studiestød for att studera utomlands, 2006

Fróðskaparsetrið: Hagtøl fyri lesandi

IT Branchen. www.itb.dk, Jane Eis Larsen: Strategirapport og strategiplan 2006

KT-felagið. Spurnarkanning gjøgnumförd í januar og februar 2007.

Muusmann, Research & Consulting. Analyse af IKT-erhvervene 2005

Stuðulsstovnurin: Hagtøl fyri lesandi

Videnskabsministeriet, Louise Nordestgaard og Mette Juncker, informationsfundet

Danmark, it-status 2005, IKT-kompetencer – analyse af udbud og efterspørgsel efter IKT-kompetencer, 2005, spørgeskema fra Muusmann.

Vinnumálaráðið. KT-vinnupolitikkur, 2002

Visjón2015, Grundarsteinur: KT, strategiskjal.

Samrøður:

- Jónsvein Joensen, Sp/f Jónsvein Joensen, Tórshavn
- Michael Thomsen, FT Samskifti, Tórshavn
- Snæbjørn B. Jacobsen, P/F Formula Fo, Tórshavn
- Fróði Magnusen, P/F Formula Fo, Tórshavn
- Niels Chr. Nolsøe, P/F Elektron, Tórshavn
- Annika M. Jacobsen, P/F Eik, Tórshavn
- Hjördis Gaard, Vinnumálaráðið, Tórshavn
- Kjartan Kristiansen, Menningarstovan, Tórshavn
- Nicolai Balle, Almanna- og Heilsumálaráðið, Tórshavn
- Petur Petersen, Mentamálaráðið, Tórshavn
- Óli Samró, Bollard Networks, Haag

Skrivað frágreiðingina hevur Hans Jákup Mikkelsen, Vinnuhúsið